

OPINIA
KRAJOWEJ RADY SĄDOWNICTWA

z 28 lipca 2016 r.

**w przedmiocie rządowego projektu założeń ustawy o zmianie niektórych ustaw
w związku z sukcesją przedsiębiorstwa osoby fizycznej
(nr w wykazie prac: ZD4)**

Krajowa Rada Sądownictwa po zapoznaniu się z projektem podziela pogląd o potrzebie uregulowania przedstawionych zagadnień związanych z sukcesją osób prowadzących jednoosobowo działalność gospodarczą. Projektodawca słusznie zauważa, że istniejące w polskim systemie prawnym mechanizmy umożliwiające przedsiębiorcom, będącym osobami fizycznymi, uniknięcie problemów dla bytu prowadzonych przez nich przedsiębiorstw nie są wykorzystywane w sposób wystarczający aby zapewnić ciągłość prowadzonej w ten sposób działalności gospodarczej. Uzasadnienie projektu nie odnosi się jednak do problemu popularyzacji obecnie dostępnych sposobów osiągnięcia celów stawianych ustawie o zmianie niektórych ustaw w związku z sukcesją przedsiębiorstwa osoby fizycznej. Dotyczy to, w szczególności, prowadzenia akcji edukacyjnych informujących o możliwości wykorzystania testamentów zawierających zapisy windykacyjne, czy popularyzacji formy kapitałowej spółki prawa handlowego. Projektowane zmiany, z podobnych względów, mogą w zasadniczej części nie znaleźć szerszego zastosowania przez podmioty prowadzące jednoosobowo działalność gospodarczą. Dokładniejszej analizy wymagają także np. rozwiązania ustawowe minimalizujące problem podwójnego opodatkowania dochodów spółki prawa handlowego i osób fizycznych.

Krajowa Rada Sądownictwa stwierdza także, że przedstawiony projekt założeń wymaga dalszych prac i doprecyzowania szeregu kwestii, jedynie ogólnie zasygnalizowanych w opiniowanym dokumencie, zaś sam projekt powinien zostać przygotowany przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego, do której zadań, w myśl rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 kwietnia 2002 r. w sprawie utworzenia, organizacji i trybu działania Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego (Dz.U. Nr 55 poz. 476), należy objęta projektem materia. Dodatkowo projektodawca powinien uwzględnić podjęte prace nad ustawą o zmianie niektórych ustaw w celu poprawy otoczenia prawnego przedsiębiorców (numer z wykazu:

UD91), która dotyczy m.in. zmian zasad ustanawiania prokury w Kodeksie cywilnym.

W zakresie bardziej szczegółowych propozycji Krajowa Rada Sądownictwa zwraca uwagę na poniższe kwestie:

- projektodawca zamiennie używa terminu „spadkobierca” zarówno dla określenia kręgu domniemanych spadkobierców jak i do osób co do których stwierdzony został ich status w postanowieniu o nabyciu spadku bądź akcie poświadczenia dziedziczenia. Projektodawca powinien wyraźnie odróżnić te kręgi osób i dla zapewnienia bezpieczeństwa obrotu co do zasady przyjąć, że jedynie spadkobierca legitymujący się prawomocnym postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku albo zarejestrowanym aktem poświadczenia dziedziczenia, bądź spadkobierca w osobie małżonka, dziecka, bądź rodzica zmarłego może np. wnioskować o ustanowienie prokurenta *mortis causa*. Ograniczenie kręgu osób mogących wystąpić z takim wnioskiem sprzyjałoby szybkości postępowania i bezpieczeństwu obrotu i ułatwiłyby sądowi prowadzenie tego rodzaju postępowania. Jedynie bowiem „uprawdopodobnienie”, że jest się spadkobiercą rodzi problemy co do oceny wiarygodności tego twierdzenia. Nie jest zdaniem Rady celowym posługiwanie się tego rodzaju konstrukcjami, przy możliwości bardzo sprawnego uzyskania aktu poświadczenia dziedziczenia. Istnienie sporu w tej materii czyni niezbędnym umocowanie sądu do wydania odpowiedniego orzeczenia, jednakże w takiej sytuacji bardziej właściwym będzie postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku. Krajowa Rada Sądownictwa stwierdza, że te mankamenty przedstawionego projektu założeń projektu ustawy wymagają wyeliminowania w dalszych pracach legislacyjnych;
- dokonywanie przez prokurenta *mortis causa* czynności przekraczających zwykły zarząd, w myśl przedstawionych założeń, wymagałoby uzyskania zgody wszystkich znanych spadkobierców albo sądu, co oznacza, że w przypadku braku porozumienia między spadkobiercami tego rodzaju czynności wymagałyby wykonania przez sąd szeregu czynności i ustalenia wielu okoliczności, co z założenia nie odpowiada potrzebie szybkości postępowania w sprawach gospodarczych. Ocena konieczności gospodarczego uzasadnienia czynności musi uwzględniać złożoność stosunków gospodarczych, a częstość czynności przekraczających zwykły zarząd sugeruje, aby projekt umożliwiał sądom orzekanie w tym przedmiocie np. ramowo poprzez określenie granic wyrażanej zgody posługując się np. kwotowym określeniem wartości transakcji;
- ustanowienie prokurenta *mortis causa* w testamencie rodzi pytanie o skuteczność takiego umocowania w czasie tj. względem daty ogłoszenia testamentu oraz

w wypadku stwierdzenia nieważności testamentu. Projektodawca słusznie przyjął, że wpis prokurenta do CEIDG miałby charakter deklaratoryjny, jednakże powinien także określić datę początkową skuteczności ustanowionej prokury i odnieść się do problemu równoległego kwestionowania testamentu;

- bliższego określenia wymagają zasady określania wysokości wynagrodzenia prokurenta *mortis causa* ustanawianego przez sąd, uwzględnienia wymaga także sytuacja, gdy w okresie wykonywania funkcji prokurenta, ogólnie w skali roku rentowne przedsiębiorstwo, nie przyniesie żadnego dochodu lub gdy przyniesie stratę a także gdy powzięta zostanie decyzja o zaprzestaniu prowadzenia przedsiębiorstwa;
- nie poruszono również problemu wymagań względem kwalifikacji ustanawianego przez sąd prokurenta i tworzenia ewentualnych list kandydatów do objęcia tej funkcji, bądź założono, że w zakresie wyboru konkretnej osoby sąd byłby związany wnioskiem (dyskusyjne jest czy w tym przypadku sąd mógłby zostać upoważniony do oddalenia wniosku w przypadku nieodpowiedniości danej osoby np. ze względu na konflikt interesów);
- prawidłowe jest przyjęcie zasady że prokura *mortis causa* wygasałaby po upływie roku od dnia otwarcia spadku, jednak wadliwie wymaga wystąpienia z wnioskiem o wykreślenie prokurenta z CEIDG. Zdaniem Rady wykreślenie prokury powinno odbywać się z urzędu;
- umożliwienie sądowi odwołania prokurenta jedynie w wypadku zajścia przesłanki „rażącego naruszenia obowiązków” jest niewystarczające, albowiem nie uwzględnia np. możliwości powstania konfliktu interesów czy definitywnej utraty przez prokurenta przymiotów pierwotnie przemawiających za wyborem jego osoby do tej funkcji;
- prawo pierwokupu przedsiębiorstwa przez pracownika lub pracowników zmarłego przedsiębiorcy wymaga określenia formy nowo prowadzonego przedsiębiorstwa i wydaje się że założenia powinny w tym zakresie promować formę spółki prawa handlowego;
- wykluczenie osobistej odpowiedzialności za zobowiązania istniejące i zaciągnięte w ramach zarządzania przedsiębiorstwem prokurenta *mortis causa* obniża poziom ochrony kontrahentów takiego przedsiębiorstwa, zaś propozycja wyodrębnienia majątku przedsiębiorstwa osoby fizycznej od jej „prywatnego majątku” wydaje się stwarzać niebezpieczeństwo dla obrotu bowiem wprowadzi dodatkowe utrudnienia w ustaleniu rzeczywistego majątku uczestniczącego w obrocie podmiotu;
- ustanowienie prokurenta *mortis causa* powinno wykluczać równoległe zarządzanie

- spadkiem przez wykonawcę testamentu;
- zwolnienie z obowiązku przeprowadzenia „remanentu likwidacyjnego” uniemożliwi określenie wpływu działań prokurenta na stan prowadzonego przez niego przedsiębiorstwa co uniemożliwi np. spadkobiercom czy sądowi ocenę prawidłowości jego działań;
 - uwzględniając zakres czynności sądu przewidzianych przez projektodawcę opłata stała od wniosku o ustanowienie albo odwołanie prokurenta *mortis causa* w wysokości 50 zł wydaje się rażąco niska;
 - przyjęcie że przedsiębiorstwo wchodzące w skład masy spadkowej do czasu działu spadku jest podatnikiem wydaje się zasadniczo odbiegać od przyjętych w polskim prawie podatkowym konstrukcji.